

Moses og De Ti Bud

– dagens lektie

Indhold

- 1 Introduktion
- 2 Ideer til undervisningsforløb
- 3 Konkrete undervisningsideer
- 5 Anskuelsestavler
- 5 De Ti Bud

Denne undervisningslektion giver eleverne mulighed for at få indsigt i, hvordan elever i 1920'erne-30'erne blev undervist – her specifikt i religion. Eleverne skal først høres i De ti Bud, som var lektien fra i 'går'. Dagens bibelhistorie handler om Moses og De Ti Bud.

Eksempel på læringsmål

→ Bibelske fortællinger – Eleven kan udtrykke sig om centrale bibelske fortællinger i kulturelle udtryk (fortælling og livsytning):

→ Eleven kan give begrundede bud på betydningen af centrale bibelske fortællinger.
→ Eleven har viden om problemstillinger i centrale bibelske fortællinger.

Introduktion

Religion var skolens allervigtigste fag i 1800-tallet, og en kristen opdragelse og indsigt var en af hovedårsagerne til, at undervisningspligten indførtes i 1814. Religion var synonym med kristendom, og skolen var tæt knyttet til kirken. Skole og Kirke hørte under samme ministerium til op i 1900-tallet. Præster, provster og biskopper var tilsynsførende og de ledende pædagogiske autoriteter. Den lokale præst holdt tilsyn gennem såkaldt visitats – skolebesøg – hvor både lærerens undervisning og elevernes fremskridt blev vurderet og rapporter indsendt til det såkaldte Kultusministerium, som Ministeriet for kirke og skole kaldtes. Der var strenge krav til religionsundervisningen, og den skulle foregå efter en ministerielt godkendt lærebog.

Børns skolegang afsluttedes stort set altid med konfirmation og overhøring. Uden konfirmation eller andet religiøst tilhørsforhold kunne man ikke fungere som borger i datidens samfund – f.eks. indgå ægteskab eller opnå ansættelse. Enkelte børn gik på skoler med andet religiøst tilhørsforhold, og de var undtaget fra disse krav. Datidens religiøse mindretalsskoler omfattede katolske, jødiske og tysk-reformerte skoler, primært i hovedstaden.

I løbet af 1920'erne-30'erne opblødtes den store vægt på kristendomsundervisningen, men skolen skulle stadig lære børnene om den rette kristne tro. Dette gjaldt frem til 1975. I perioden fjernedes dog formelt

Lektionsmål

- 1 Det primære mål med denne lektion er, at eleverne får indsigt i og forståelse for skolelivet og undervisningsformen i perioden.
- 2 De sekundære mål med denne lektion er, at eleverne får kendskab til nogle af de helt centrale bibelske fortællinger der bl.a. handler om Moses og De Ti Bud.

koblingen mellem de to institutioner, da præsterne fra 1932 kun havde tilsyn med selve religionsundervisningen. I begyndelsen af 1930'erne foreslog en kommission også en revision af stoffet i historie- og kristendomsundervisningen men uden store reelle resultater i skolernes praksis.

Fortælling og udenadslære gik stadig hånd i hånd i undervisningen, hvor det bibelhistoriske og kirkens historie var udgangspunktet modsat 1800-tallets vægt på katekiserende spørgsmål og svar.

Det Sthyrskke cirkulære fra 1900 gav følgende retningslinjer for faget:

”Formaalet for Skolens Religionsundervisning er først og fremmest; i kristelig Aand at udvikle Børnenes religiøse Sans og opdrage den religiøse Følelse til en Livsmagt, der giver det sædelige Liv Kraft...”

Lærerens personlige påvirkning af eleverne blev understreget som element heri.

Fagets progression blev anbefalet således, at de yngste elever blev undervist i de enklere fortællinger fra det gamle og nye testamente og lærte bibelhistoriske sange. De lidt ældre fik de mere komplicerede historier og begyndte på den Lille Katekismus. Og de ældste elever skulle stifte bekendtskab med både evangelierne, apostlenes gerninger, kirkefæderne, missionærer og helgener og andre centrale kirkehistoriske personer: Hans Tavsens, Ansgar, Luther m. fl. Også viden om det kirkelige år og gudstjenestens opbygning indgik i undervisningen – ligesom salmesang.

Ideer til undervisningsforløb

<u>Varighed:</u>	Ca. 60 min.
<u>Målgruppe:</u>	4.-7. klasse.
<u>Fag:</u>	Kristendomskundskab Baggrundsartikler Hansen, Annette Eklund (2014). <i>Børneliv 1920-30'erne</i> , Gjerløff, Anne Katrine (2014). <i>Skolens Udvikling 1920-30'erne</i> .
<u>Materialer:</u>	Anskuelsestavler nummer 10041, 10117 og 10221.
<u>Forberedelse:</u>	→ Find bibelteksten om De Ti Bud. → Find en passende salme. Få inspiration i lektionsforløbet til 'Sang' (også fra 1920-30). → Print anskuelsestavlerne 10041, 10117, 10221 eller upload dem til den elektroniske tavle. → Lad eleverne op til denne lektion spørge deres oldeforældre, bedsteforældre eller forældre, om de kan gengive De Ti Bud efter hukommelsen. → Lad eleverne læse bøgerne <i>Det vigtigste fag</i> og <i>Straf og smæk</i> fra serien Vild med Viden.

Eksempler på overordnede læringsmål

- Eleverne får indsigt i og forståelse for skolelivet og undervisningen i et historisk perspektiv.
- Eleverne får mulighed for, med afsæt i historierne om Moses og De Ti Bud, at samtale om leveregler og respekt.
- Eleverne får mulighed for at:
  - a opnå viden omkring datidens undervisning, og de afstraffelsesmetoder man brugte i skolen i starten af 1900-tallet,
  - b udtrykke sig om indholdet af den bibelske fortælling,
  - c genkende og afkode budskabet i en religiøs tekst,
  - d høre historien om Moses og De Ti Bud og relatere pointerne til deres samtid,
  - e tolke grundlæggende værdier ud fra historien om Moses og De Ti Bud,
  - f gøre rede for betydningen af elementer som leveregler og respekt i relation til bibelhistorien Moses og Moses og De Ti Bud.

Konkrete undervisningsideer

En mulighed er at indtage rollen som datidens lærer og bruge undervisningsformen som beskrevet i introduktionen. I kan agere som datidens lærer bl.a. ved at lære eleverne bibelske tekster udenad og lade dem stå op når de skal citere.

Læringsmål

- A Eleverne har viden om, hvordan man tidligere brugte afstraffelse i skolen.
- B Eleverne kender betydningen af De Ti Bud og kan forklare disse enkeltvis.
- C Eleverne kan, med afsæt i De Ti Bud, samtale om, hvordan vi kan se disse blive efterlevet i nutiden.

Tegn på læring

- B Eleverne kender betydningen af De Ti Bud.

Niveau 1: Eleven kan fortælle om Moses og De Ti Bud, samt hvilken betydning disse får for israelitterne.

Niveau 2: Eleven kan fortælle om budskabet i De Ti Bud og betydningen af de enkelte bud.

Niveau 3: Eleven kan perspektivere fortællingens budskab til nutiden og komme med konkrete eksempler på, hvorfor De Ti Bud stadig er relevante.

Udfordringsopgave

Lad eleven gøre rede for hvordan De Ti Bud forsøger at give en bestemt opfattelse af verden og livet. Eleven skal forklare, hvilke ord og vendinger der er med til at give denne opfattelse.

Afstraffelse i skolen

- Tal med eleverne om afstraffelse i skolen. Tal om hvordan man tidligere måtte slå eleverne i skolen og brugte afstraffelse for at opretholde disciplin.
- Lad eleverne byde ind med historier fra deres oldeforældre, bedsteforældre eller forældre omkring deres oplevelser med afstraffelse i skolen. Der findes gode filmklip omkring dette på DR Skole. Disse kan evt. ses om morgenen, når man introducerer eleverne for perioden.
- Lad eleverne byde ind med deres holdning til straf, respekt og disciplin i skolen. Vær opmærksom på at denne samtale kan tage tid. Eleverne oplever dette som et spændende og vigtigt emne.

De Ti Bud

- Samtal kort omkring lektionens læringsmål. Tal med eleverne om hvad der kunne ske, hvis elever i datidens skole ikke kunne fremsige De Ti Bud korrekt. Man kan i stedet for at straffe de elever, der ikke kan deres lektier eller er stille, slå i bordet ved siden af eleven, som tegn på, at her ville datidens elever have fået en straf.
- Lad eleverne få et par minutter til at spore sig ind på De Ti Bud som de skal kunne fremsige korrekt, når de bliver overhørt i disse. Brug evt. de næste punkter som et eksempel på et forløb fra datidens undervisning.
- Udvælg et par elever til at fremsige De Ti Bud. Lad gerne eleverne stå op ved siden af bordet når de skal fremsige disse, som man gjorde i denne periode
- Stil spørgsmål til betydningen af et par udvalgte steder i De Ti Bud. Lad igen eleverne stille sig ved siden af deres bord når de skal svare.
- Afslut forløbet her.
- Tal med eleverne om deres oplevelse af at blive overhørt i den lærte tekst og deres oplevelse af datidens undervisning og hvordan de oplevede dét at blive straffet.
- Lad eleverne komme med deres bud på hvordan de tror, elever i datidens periode oplevede sådanne straffe, og hvorfor de tror, der var mere disciplin i skolen dengang.

Anskuelsesundervisning

Tal med eleverne om religionsundervisningen i denne periode og introducer eleverne for begrebet anskuelsesundervisning. Brug evt. anskuelsestavlerne nr. 10041, 10221 eller 10117 og lad eleverne komme med bud på hvilken fortælling fra Det Gamle Testamente disse tavler viser.

- De næste punkter kan bruges som eksempel på et forløb fra datidens undervisning. Lad gerne eleverne stå op ved siden af bordet, når de taler. Slå igen hårdt ned med "afstraffelse", hvis der ikke er stille i klassen. F.eks. ved at slå hårdt på elevens bord.

Anskuelsestavle nr. 10041: Moses sønderstår lovens tavler, Julius Schnorr von Carolsfeld, Biblischen Geschichte für den Anschauungsunterricht/ Bibelhistorier til anskuelsesundervisning, 1888.

Anskuelsestavle nr. 10117: Lovgivningen på Sinai, Ernst Pessler, Ernst Pesslers Biblische Bilder, 1893.

Anskuelsestavle nr. 10221: Moses slår vand af klippen, R. Payton Reid, Nelson's Bible Wall-Pictures, 1888.

De Ti Bud

- Fortæl bibelhistorien om Moses der modtager De Ti Bud og derefter knuser tavlerne. Gør gerne fortællingen levende for eleverne og fortæl ud fra anskuelsestavlerne.
- Lad eleverne beskrive hvad de ser på anskuelsestavlerne og lad dem fortælle de væsentlige holdepunkter i historien.
- Lad eleverne forklare betydningen af de enkelte bud.
- Lad eleverne diskutere om anskuelsestavlerne gjorde det lettere at genfortælle bibelhistorien.
- Tal om en nutidig betydning af de enkelte bud.
- Lad eleverne komme med deres bud på hvordan vi i dag stadig følger De ti Bud og perspektivér derved deres budskaber til nutiden.
- Opsamling på lektionen og evt. læringsmål.

Anskuelsestavler

Anskuelsestavlerne kan downloades i en høj opløsning, således at de kan printes i A3 og benyttes i undervisningen. Man kan også vælge at vise det på den elektroniske tavle.

Download anskuelsestavler på www.skolehistorie.au.dk/undervisningsmaterialer.

Billederne må anvendes i undervisningssammenhænge. Vil man benytte billedet i andre sammenhænge, skal man kontakte AU Library, Em-drup for tilladelse.

De Ti Bud

Under israelitternes flugt fra Egypten åbenbarer Gud sig for Moses i Sinai-ørkenen og giver ham De Ti Bud. Ifølge 2. Mosebog er de oprindeligt skrevet på stentavler med Guds egen finger. Moses overdrager dem til det jødiske folk som tegn på den pagt, israelitterne indgår med Gud. De helt oprindelige stentavler er ikke dem, der senere bæres med til Det forjættede Land. De første tavler knuser Moses i vrede over, at israelitterne har formet en guldkalv, som de tilbeder i stedet for Gud, selvom de netop har afgivet løfte om aldrig at tilbede andre guder. På opfordring af Moses tilgiver Gud det jødiske folk, og Moses skriver nye stentavler med de bud, vi i dag betegner som De Ti Bud.

Moses

Moses er på mange måder den vigtigste person i Det Gamle Testamente. Han leder både israelitterne væk fra slaveri i Egypten og modtager, over 1000 år før Jesus blev født, Loven fra Gud, heriblandt De Ti Bud. Moses lægger også navn til de fem Mosebøger. De Ti Bud, som Moses ifølge Det Gamle Testamente fik af Gud på Sinai bjerget, lyder således:

- 1 Du må ikke have andre guder end mig
- 2 Du må ikke misbruge Herren din Guds navn
- 3 Du skal holde hviledagen hellig
- 4 Du skal ære din far og din mor
- 5 Du må ikke slå ihjel
- 6 Du må ikke bryde ægteskabet
- 7 Du må ikke stjæle
- 8 Du må ikke sige falsk vidnesbyrd imod din næste
- 9 Du må ikke begære din næstes hus
- 10 Du må ikke begære din næstes hustru, folk eller fæ eller noget, der hører din næste til

Baggrundsartikler

- Hansen, Annette Eklund (2014). *Børneliv 1920-30'erne*, Gjerløff, Anne Katrine (2014). *Skolens Udvikling 1920-30'erne*

Materialer

- Bibelselskabet. *Biblen* online, Secher, Karen (Tilrettelægger) (2014, 31. marts). *Alle tiders historie* [Radioprogram]. Dr (producent). *Alle tiders historie*. København, Danmark: Danmarks Radio.

Supplerende litteratur

- Jacobsen, Anette Faye (2014). *Det vigtigste fag*, Vild med Viden nr. 18, Frederiksberg: Forlaget Epsilon, Kristendom.dk. *De 10 bud*, Nygaard, Else Marie, Tulinius, Bjørg, Poulsen, Marie Louise og Schou, Kim (2015). *Ekspertpanel: Det handler de 10 bud om*, via Kristendom.dk, bragt d. 2/11-2015, Poulsen, Marie Louise (2013). *De 10 bud: Skrevet med Guds finger*, via Kristendom.dk, bragt d. 15/11-2013, Sonne, Pernille (2014). *Straf og smæk*, Vild med Viden nr. 22, Frederiksberg: Forlaget Epsilon, Spangsberg, Marguerita Hvid (2009). *Gud gav ikke De Ti Bud numre*, via Kristendom.dk, bragt d. 15/5-2009, Vild med Viden. *Lærervejledning*.

At De ti bud har haft en meget stor betydning i den kristne oplæring fremgår af deres plads i Luthers Lille Katekismus, som danske skoleelever i 1800-tallet blev undervist efter. Mens den ortodokse og siden den reformerte kirke fastholdt de oprindelige ti bud, genfortolkede først senmiddelalderens katolske kirke og senere Luther De Ti Buds budskaber ved at udelade det 2. jødiske bud, der lyder: *Du må ikke gøre dig noget guds-billede i form af noget som helst oppe i himlen eller nede på jorden eller i vandet under jorden. Du må ikke tilbede dem og dyrke dem.*

Luther brugte selv billeder i sin bibeloversættelse og mente ikke, at der var noget galt med at gøre billedlig gengivelse af Gud. Han tolkede formuleringen som et forbud mod at have andre guder end Herren. For at opretholde antallet 10 bud, blev det oprindelige 10. bud delt op i to.

I den protestantiske tradition hedder det 9. bud derfor: *Du må ikke begære din næstes hus.*

Det 10. bud hedder: *Du må ikke begære din næstes hustru, folk eller fæ eller noget, der hører din næste til.* At der i disse to bud skelnes mellem "hus" og "hustru" er altså ikke nødvendigvis udtryk for en feministisk formulering, men om ren matematik.

Læs om en moderne tolkning af De ti Bud og interview med forskellige præster via linksamlingen på www.skolehistorie.au.dk/undervisningsmaterialer.

Find filmklip omkring afstraffelse på DR min skole under fanebladet *Læreren og eleven*. Der er fri adgang ved brug af UNI-Login. Søg evt. på temaet *Skole i 200 år*.